

Ympäristöministeriö

Kirjaamo

kirjaamo@ym.fi

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta

Ympäristöministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi jätelain muuttamisesta. Esitysluonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi yhdyskuntajätehuollon vastuunjako koskevia jätelain säännöksiä sekä eräitä muita vastuunjaon rajauksen toimenpanemiseen liittyviä säännöksiä. Kunnille säädetty vastuu rajattaisiin pääosin vain asumisessa syntyvään jätteeseen. Kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuolto sekä maa- ja metsätaloudessa syntyvän vaarallisen jätteen vastaanotto ja käsittely säilyisivät esitysluonnoksen mukaan kunnan vastuulla nykyiseen tapaan. Kunnan toissijaisten jätehuoltopalvelujen järjestämiselle säädettyjä edellytyksiä ehdotetaan täsmennettäväksi nykyisestä. Esitysluonnoksen mukaan kunnan jätehuoltopalveluihin liittyviä kirjanpitovelvoitteita sekä niihin liittyvää jätteen kuljettajan tiedonantovelvollisuutta ehdotetaan luonnoksessa täsmennettäväksi läpinäkyvyyden varmistamiseksi. Kuljettajan tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti ehdotetaan luonnoksessa säädettyä rangaistavaksi teoksi.

Lisäksi jätelakiin esitetään lisättäväksi jätelain ja julkisia hankintoja koskevan lainsäädännön yhteensovittamiseksi tarpeelliset jätehuollon sidosyksiköjä koskevat säännökset. Esitysluonnoksessa ehdotetaan julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetusta laista poiketen, että jätehuollon alalla toimiviin sidosyksiköihin ja hankintayksiköihin sovellettava markkinaehtoista toimintaa rajoittava ulosmyynnin osuus olisi pysyvästi 10 prosenttia.

Samalla esitysluonnoksessa esitetään jätelakiin tehtäväksi Euroopan parlamentin ja neuvoston elohopea-asetuksen edellyttämät teknisluontoiset muutokset. Laki on esitysluonnoksen mukaan tarkoitettu tulemaan voimaan 1. päivänä tammikuuta 2018.

Lapin Jätehuolto kuntayhtymä

Lapin Jätehuolto kuntayhtymään (Lapeco) kuuluu Inarin, Sodankylän, Sallan, Savukosken, Pelkosenniemen, Kittilän, Muonion ja Enontekiön kunnat sekä Kemijärven kaupunki.

Kuntayhtymän tarkoituksena on kuntalaissa ja jätelaissa säädettyinä jäsenkuntien yhteistoimintamuotona huolehtia jäsenkuntien jätehuollon toimialaan kuuluvien velvollisuuksien hoitamisesta sekä käytännön jätehuoltotehtävien jäljestämisestä jätelaissa säädettyllä tavalla.

Kuntayhtymällä on 4 siirtokuormaus- ja hyötyjäteasemaa, 5 pienempää hyötyjäteasemaa sekä noin 300 kpl aluekeräyspaikkaa. Hyötyjäteasemilta ja aluekeräyspaikoilta jäte kuljetetaan keskitetysti siirtokuormausasemille joista jäte kuljetetaan edelleen keskitetysti eri käsittelypaikkoihin. Kuntayhtymällä ei ole omaa jätteenkäsittelypaikkaa vaan jätteet kuljetetaan käsiteltäväksi kuntayhtymän ulkopuolelle.

Kuntavastuun supistaminen

Kuntavastuun supistaminen yhdessä on johtamassa monimutkaiseen ja hankalaan säädös- ja valituskierteeseen, jossa rajauksesta johtuvia haittoja yritetään torjua lisäsäädöksillä. Tästä on aikaisempaa esimerkkinä mm. tulkintaerimielisyydet siitä, miltä osin loma-asuminen katsotaan elinkeinotoiminnaksi. Levin alueella tulkinnasta kiistellään edelleen paikallisen yrittäjän kanssa. Jätehuollon kannalta yksinkertaisin ja toimivin ratkaisu olisi säilyttää kunnan vastuu ennallaan.

Kunnan velvollisuudeksi jätelaissa säädetty järjestämisvastuu muodostaa yhdyskuntajätehuollon perustan, jolla turvataan asianmukainen ja syrjimätön jätehuolto myös Lapissa ja varmistetaan jätelain tarkoituksen toteutumista. Yksinoikeuden sijaan kunnan jätehuoltovastuussa on kyse *kunnalle kohdistetusta lakisääteisestä velvollisuudesta ja järjestämisvastuusta*

Kuntavastuun rajaamisen myötä kunnan jätehuollon järjestämisvastuun ulkopuolelle jäävien toimintojen jätehuollon järjestämisen vastuu palautuu nimenomaisesti jätettä tuottavalle taholle. Esitysluonnoksessa esitetyssä muodossa kuntavastuun ulkopuolelle jäisivät muussa kuin kunnan omassa toiminnassa syntyvät koulutus- ja hallintotoiminnan yhdyskuntajätteet sekä sosiaali- ja terveyspalveluissa syntyvät yhdyskuntajätteet. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen jälkeen sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdyskuntajätteiden jätehuollon järjestämisen vastuu siirtyy kuntien sijaan yksityisessä toiminnassa jätteen haltijoille ja julkisessa toiminnassa maakunnille. Rajaus aiheuttaa näin ollen rajauksen piiriin kuuluville julkisille toimijoille merkittävää ja pysyvää hallinnollisen taakan lisääntymistä jätteen haltijan jätehuollon järjestämisvastuun palautumisen myötä.

Kunnan toissijainen jätehuoltopalvelu (33 §)

Esitysluonnoksessa esitetään kunnan toissijaista jätehuoltopalvelua (voimassa olevan lain mukainen kunnan velvollisuus järjestää jätehuolto toissijaisesti) koskevaan jätelain 33 §:ään täsmennyksiä. Täsmennyksistä merkittävin kohdistuu pykälän soveltamiskäytäntöön liittyvään muun palvelutarjonnan puutteen arviointiin. Esitysluonnoksessa esitetään, että kunnan tulisi olla selvillä jätehuollon palvelutarjonnasta siinä laajuudessa kuin toissijaisen jätehuoltopalvelun tarpeen arviointi edellyttää. Arvioinnin toteutuksesta vastaisi esitysluonnoksen perustelujen mukaan kunnan jätehuoltoviranomainen. Arvioinnin sisältö ja toteuttamistapa suhteutettaisiin alueen jätehuoltomarkkinoiden tilanteeseen ja aktiivisuteen ja tarkastelu tulisi tehdä säännöllisesti ja aina markkinatilanteen olennaisesti muuttuessa.

Lapin Jätehuolto kuntayhtymä katsoo, että kunnalle voidaan säätää korkeintaan velvollisuus arvioida muun palvelutarjonnan puutetta. Tasa-arvoiseksi arviointikriteeriksi kunnan arvioinnin ohella on nostettava jätteen haltijan arvio yksityisestä palvelutarjonnasta ja sen kohtuullisuudesta. Kunta arvioi markkinapuutetta, mutta yhtälailla jätteen haltijan tehtävänä on selvittää yksityisen palvelutarjonnan saatavuutta ja sen kohtuullisuutta jätteen haltijalle. Palvelupyynnön esittäminen kertoo aina jo itsessään puutteellisesti toimivista jätehuollonpalvelumarkkinoista.

Sidos- ja hankintayksiköitä koskevat erityiset säännökset (145 a §)

Esitysluonnoksessa esitetään jätelakiin lisättäväksi uusi säännös, jossa säädettäisiin kunnan jätehuollon toimialalla toimiville sidosyksiköille oma sidosyksikkösäännös hankintalaista (1397/2016) poiketen. Jätehuollon sidosyksiköille esitetään säädettäväksi ulosmyyntirajaksi pysyvä 10 prosentin raja ilman hankintalaissa säädettyä 500 000 euron euromääräistä rajaa. Vuoden 2017 loppuun saakka esitetään jätehuollon sidosyksiköihin sovellettavaksi hankintalain siirtymäsäännösten mukaisesti 15 prosentin ulosmyyntirajaa.

Lapin Jätehuolto kuntayhtymä kiinnittää huomiota siihen, että liian tiukka markkinaehtoisuuden toiminnan raja ja samaan aikaan kiristynyt TSV-sääntely sekä kuntavastuun raja vähentäisivät pienten jätealan yksityisten yritysten mahdollisuuksia kilpailla alueellisilla markkinoilla, kun niiden saatavilla olevat hyödyntämis- ja käsittelypalvelut vähenisivät. Todennäköisenä seurauksena kuntien jätehuollon sidosyksiköiden markkinaehtoisuuden toiminnan liiallisessa rajaamisessa onkin pienempien jätehuoltotoimialan yrittäjien tarvitsemien jätteen hyödyntämis- ja käsittelypalvelujen saatavuuden heikentyminen ja keskittyminen puhtaasti niiden kanssa kilpaileville suuremmille yksityisille jätehuoltoyrityksille. Vaikutus korostuisi erityisesti tilanteissa, jonkin kunnan jätehuoltoyritykselle muodostuisi kuntien jätelaitosten markkinaehtoisuuden toiminnan rajoitusten vuoksi määräävää markkina-asemaa lähenevä tilanne vastaanottoa paikkojen ainoana tarjoajana alueella. Kuntien toissijainen vastuu ei tulisi vaihtoehtona kyseeseen, jos muuta palveluntarjontaa on kohtuudella olemassa.

Tällä hetkellä useimmat jätteenkuljetusyrittäjät tuovat jätteensä Lapin Jätehuolto kuntayhtymän asemille. Lisäksi alueen yrityksissä syntyvä jäte tuodaan pääsääntöisesti Lapecon asemille. Lapecon hinnoittelu on tasapuolista kaikkia yrittäjiä kohtaan.

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Lapin Jätehuolto kuntayhtymä esittää kohtuullista siirtymäsäännöstä, mikäli esitysluonnoksessa esitetyt olennaiset muutokset toteutuvat. Eri osapuolille on varmistettava kohtuullinen aika muutosten toteuttamiseksi.

Yhteenveto

Lapin Jätehuolto kuntayhtymä muistuttaa, että välttämättömyyspalvelun saatavuus tulee olla jatkossakin turvattua tasapuolisin ja syrjimättömin ehdoin kaikkialla Lapissa alueellista erityisolosuhteista huolimatta. Julkisen toimijan roolin pienentyminen heikentää palvelujen saantimahdollisuutta etenkin harvaan asutulla seudulla. Esimerkiksi tuottajavastuu ei ole ulottunut Lapin Jätehuolto kuntayhtymän alueella harvaan asutulle seudulle ja roolin pienentyessä julkisella sektorilla on heikommat mahdollisuudet tuottaa korvaavia palveluja.

Julkisen sektorin roolin pienentymisellä on myös negatiivinen ympäristövaikutus Lapecon alueella koska sama jätemäärä kuljetetaan useampana eri kuljetuksena. Esimerkiksi energiajätteen siirtokuljetuskilpailutus Ouluun osoittaa hyvin julkisen toiminnan positiivisen kokonaisvaikutuksen alueella. Kilpailutuksessa saatiin 17 tarjousta. Syntyi kilpailua, kustannussäästöjä sekä positiivinen ympäristövaikutus. Kilpailun voittanut urakoitsija tuo huomattavan määrän tavaraa pohjoiseen paluukuljetuksina, joten kuljetuksista aiheutuvat päästökuormat pienenevät oleellisesti.

Lapin Jätehuolto kuntayhtymä esittää huolensa esitettyjen muutosten kokonaisuuden aiheuttamista vaikutuksista jätehuollon toimivuuteen ja ympäristövaikutuksiin sekä muutosten aiheuttamista lisäkustannuksista yhteiskunnalle ja kuntalaisille.

Ivalossa 15.08.2017

Osmo Aikio

toimitusjohtaja

